

УДК 331.553

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-40-7>

Казакова Л. О.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародної політики
Ужгородського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7529-9543>*

Мілан Курець

*Факультет економічних відносин,
Економічний університет у Братиславі*

Зимомря О. І.

*студент
Ужгородського національного університету*

Kazakova Lyudmila

*Candidate of Law,
Associate Professor of the Department of International Politics
Uzhhorod National University*

Doc. Milan Kurucz, CSc.

*Faculty of International Relations,
University of Economics in Bratislava*

Zymomrya Oleksandr

*Student
Uzhhorod National University*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖДЕРЖАВНИХ МІГРАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Анотація. У статті досліджуються проблеми та перспективи розвитку міждержавних міграційних зв'язків. Проведено оцінку процесів міграції у світовій економіці та проаналізовано процеси міграції в Україні. Визначено напрями впливу міграційних процесів на економіку країн. Міграційну політику визначено як систему концептуально об'єднаних інструментів, за допомогою яких держава та її соціальні інститути передбачають досягнення цілей розвитку процесів зовнішньої міграції, відповідних перспективним завданням соціально-економічного розвитку суспільства. За останні десятиріччя міграція стала важливим чинником економічного розвитку, що забезпечує гнучкість міжнародного ринку праці, більш раціональне використання людських ресурсів унаслідок їх переміщення між країнами світового господарства, долучення країн, що розвиваються, до світової системи виробництва, взаємодію та взаємозбагачення культур різних країн. Виявлено проблемні аспекти, а також обґрунтовано напрями державної політики розвитку ринку міграційних послуг в Україні. Підкреслено, що одним із ключових елементів вільного демократичного суспільства є активна державна політика у сфері міграції. Вирішення проблем створення належного всебічного міграційного контролю для сучасної України має велике значення.

Ключові слова: міжнародна міграція, динаміка та структура міграційних потоків, проблеми та перспективи, міжнародні міграційні зв'язки, міграційні потоки.

Вступ та постановка проблеми. В умовах глобалізації міграційні переміщення людей стали не тільки більш інтенсивними, а й більш різноманітними. Мігранти роблять значний соціально-культурний, цивільно-полі-

тичний та економічний внесок у країнах та громадах походження та призначення, у тому числі вони є важливими суб'єктами змін у низці секторів. Іммігранти, як правило, виявляють більш високу підприємницьку активність,

аніж корінні жителі країн. У таких країнах, як Сполучені Штати, мігранти зробили непомірний внесок в інноваційну діяльність. Інтеграція мігрантів у суспільство, що приймає, пов'язана з різними соціальними, політичними областями, які тісно взаємозалежні між собою. Результати інтеграції в одній галузі політики, наприклад у галузі мови, освіти, вступу на ринок праці, возз'єднання сім'ї, участі у політичному житті та натуралізації, ймовірно, вплинуть також на інші сфери. Передбачається, що в найближчі десятиліття глобалізація світової економіки, економічні та демографічні проблеми людства і кліматичні зміни призведуть до збільшення міграційних потоків як усередині країн, так і за їхніми межами. Це вимагає від країн світового господарства, міжнародних організацій нових підходів до виявлення проблем у сфері міжнародної міграції та перспектив її розвитку у глобальному вимірі. Україна є частиною глобального економічного простору та глибоко інтегрована в усіх сферах економічного, соціального та політичного життя. Участь України у міжнародних міграційних процесах активізується з кожним роком: збільшується як туристичний потік, так і міграційний (візід за кордон на роботу, навчання, постійне місце перебування). Отже, дослідження проблем та перспектив розвитку міждержавних міграційних зв'язків на сучасному етапі є дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численним дослідженням специфіки міжнародних переміщень населення, оцінці міжнародної міграції населення, міжнародних міграційних зв'язків присвячено роботи О.Д. Дон, В.О. Лузанової, Т.Г. Васильців, У.Я. Садової, Т.В. Дракохруст, Р.І. Магійович та ін.

Метою даної роботи є дослідження проблем та перспектив розвитку міждержавних міграційних зв'язків.

Результати дослідження. На сучасному етапі в умовах глобалізації відбувається переосмислення міжнародної міграції, внутрішньої міграції, мобільності та урбанізації населення. Те, що міграція є найбільш проблематичною з демографічних змінних, вважається само собою зрозумілим. На відміну від народження та смерті, що визначають тривалість життя людини, міграція може повторюватися багато разів. Її вимір повністю залежить від того, як вона визначена у часі та просторі.

Стосовно дослідження процесів міграції у світі, то, незважаючи на всі проблеми, притаманні збору міграційних даних, за останні роки було досягнуто значного прогресу. Компіляція всесвітньої бази даних щодо походження та призначення, розробленої в Університеті Сассекса, забезпечила основу для більш точного виміру глобального міжнародного переміщення населення. Дані всесвітньої бази показали, що приблизно 3% населення світу проживають у державі або не на території наро-

дження і що дана частка населення не зазнала істотних змін із кінця ХХ ст. [6].

У міру розвитку та зміни системи внутрішньої та міжнародної міграції змінюється також характер взаємозв'язку між ними. Інші форми короткострокової мобільності виникають, головним чином, із міських культур та економік. Уявлення про те, що більшість людей не пересуваються або прив'язані до певного місця, може бути привабливим, але є неправильним. Мобільність є характеристикою, органічно властивою всім групам населення, якщо не вступають у дію конкретні напрями політики чи інші чинники, які обмежують чи контролюють дану мобільність. Проте деякі народи пересуваються більше за інших та інакшим чином, що тісно пов'язано з рівнем розвитку в кожній країні. Рівень розвитку, своєю чергою, пов'язаний із розподілом населення кожної країни. Незважаючи на всі труднощі у вимірі внутрішньої міграції, було досягнуто значного прогресу у побудові аналітичних моделей, що дають змогу проводити зіставлення моделей у просторі. Зростаюча складність дослідження міграції частково зумовлена також тим, що зараз є набагато більше інформації про міграцію та мігрантів, аніж будь-коли раніше.

Так, показник чисельності міжнародних мігрантів у міжнародному вимірі підвищується протягом останніх п'яти десятиліть, і на сучасному етапі становить понад 271 млн осіб [4].

Із табл. 1 видно, що в 2019 р. загальна чисельність осіб, які мешкали в країнах за межами країни свого народження, становила близько 272 млн (у т. ч. 152 млн у розвинених країнах та 119 млн – у країнах, що розвиваються). Дані показники на 99 млн вищі, ніж у 2000 р., коли міграція дорівнювала 173,5 млн. Хоча частка міжнародних мігрантів у міжнародному вимірі також підвищилася за даний період на 0,7% (з 2,8% до 3,5%), зрозуміло, що значна частина населення продовжує проживати в країнах, де вони народилися. Міжнародне міграційне населення в глобальному вимірі збільшилося на 98,054 млн осіб, проте залишилося відносно стабільним як частка населення світу.

У 2019 р. понад половина всіх міжнародних мігрантів (141 млн осіб) проживали у Європі та Північній Америці. Міграція була основним чинником зміни чисельності населення в кількох країнах: внутрішньорегіональна міграція стала важливим чинником зміни чисельності населення в деяких африканських країнах, таких як Екваторіальна Гвінея [5].

Хоча більшість міжнародних мігрантів, що народилися в Африці, Азії та Європі, проживають у регіонах свого народження, більшість мігрантів із Латинської Америки і Карибського басейну та з Північної Америки проживали за межами регіонів свого народження. В Океанії у 2019 р.

Таблиця 1

Основні показники міжнародної міграції у регіональному розрізі, 2000 та 2019 рр.

Регіони світу	Чисельність міжнародних мігрантів, тис осіб		Середній вік мігрантів, роки
	2000	2019	
Європа	56,858.8	82,304.5	42,7
Азія	49,394.3	83,559.2	35,6
Африка	15,051.7	26,529.3	30,9
Південна Америка	6,570.7	11,673.3	33,8
Північна Америка	40,351.7	58,647.8	43,5
Океанія	5,361.2	8,927.9	42,7
Розвинуті країни	103,962.0	152,069.3	42,9
Країни, що розвиваються	69,626.5	119,572.8	34,5
Увесь світ	173,588.5	271,642.1	39,0

Джерело: складено авторами на основі [4]

кількість внутрішньорегіональних мігрантів та мігрантів, які проживали поза регіоном, залишалася незмінною [5].

Трудова міграція сприяла значним змінам у чисельності населення, особливо у державах Ради співробітництва країн Затоки (ССЗ). За винятком Оману та Саудівської Аравії, мігранти становили більшість населення країн ССЗ. Переміщення залишалося важливою характеристикою у деяких регіонах, наприклад Сирійська Арабська Республіка та Туреччина були країнами походження та приймаючими країнами найбільшої кількості біженців у світі – відповідно, 6,7 млн та 3,7 млн осіб [5].

У 2018 р. Канада стала країною, яка розселила у себе найбільшу кількість біженців – більше, ніж Сполучені Штати. На Філіппінах у 2018 р. відбулася найбільша кількість нових переміщень унаслідок стихійних лих (3,8 млн осіб). До середини 2019 р. батьківщину залишили близько 4 млн венесуельців. У 2018 р. Боліваріанська Республіка Венесуела стала найбільшою країною походження прохачів притулку (понад 340 тис осіб) [5].

В Україні ж міграційні процеси мають давню та багату історію, а формування і розвиток міграційної політики має загальні та специфічні риси. З одного боку, відбувається інституціоналізація суб'єктів, задіяних у протіканні та розвитку міграційних процесів, у допомозі задоволенню потреб мігрантів у різних послугах (адміністративно-юридичних, соціально-психологічних, трудових, освітніх, фінансово-економічних та ін.). З іншого боку, дають про себе знати інститути-регулятори. Від повноти та якості останніх залежать доцільність і ефективність прийняття рішень у сфері міграції, причому в межах конкретної територіальної громади, сім'ї тощо. В обох випадках постають питання вибору оптимального виду, способу та форми переміщення особи, легкості процедур, пов'язаних з оформленням дозвільних документів, реалізації прав і свобод українських трудових мігрантів, підтримки стандартів якості життя та праці за кордоном, комунікації з близькими та рідними на батьківщині, надходження допомоги (міграційного капіталу), шляхів повернення на батьківщину на випадок непередбачених обставин тощо [3].

Згідно з даними Національного банку України, темпи виїзду продуктивного населення з країни показують значне зростання сум переказів від заробітчанин в Україну. До прикладу, сума приватних грошових переказів, здійснених протягом 2018 р., становила 10,888 млрд дол., що на 17,5% більше, ніж 2017 р., і становила 8,5% відповідно до ВВП. Показники обсягів приватних грошових переказів, надісланих до України з інших країн у 2018 р., представлено на рис. 1.

Як видно з рисунку, найбільшу частину коштів було переказано з Польщі (3,626 млрд дол.), із Росії було переказано 948 млн дол., зі США – 870 млн дол., із Чехії – 846 млн дол. та з Італії – 429 млн дол.

У майбутньому на міграційні тенденції у світі впливатимуть такі чинники. До перших відносяться довгострокові чинники, пов'язані з конфліктами, економічними дисбалансами, зокрема соціально-економічним розвитком та демографічним дисбалансом. До других можна віднести наслідки пандемії коронавірусу COVID-19, які стикаються з міграцією, зокрема дані чинники отримають значне поширення в наступні роки. Визначені причини продовжуватимуть підвищувати глобальний потенціал міжнародних міграційних процесів. Відповідно, конфлікти у подальшому відіграватимуть також значну роль і підвищуватимуть частку переміщення населення з-поміж міграційних потоків [9].

Так, пандемія коронавірусу COVID-19 особливо негативно торкнулася мігрантів та вразливих груп населення. Окрім небезпеки втрат людських життів, мігранти занадто часто змушені зіштовхуватися з небезпечкою для здоров'я. Вони повинні боротися з обмеженнями в пересуванні та втратою можливостей для отримання прибутку. Перекази коштів, які здійснюють мігранти, зменшилися в обсягах на 14% у 2020 р., знижуючи для сімей мігрантів покриття їхніх збитків. Міжнародний прибуток від робочої сили знизився більше ніж на 10%, будучи тотожним втраті більше ніж 240 млн робочих місць. У більшості країн та регіонів, у яких спостерігалися високі темпи міграції, пандемія COVID-19 ще сильніше підсилила політичну та економічну нестабільність, зокрема перетворила наявні труднощі на серйозні гуманітарні кризи. Ця тенденція, скоріше за все, триватиме і надалі, що, своєю чергою, передбачатиме зростання міграційного тиску. Також тиск може посилитися нерівними можливостями доступу до вакцин проти коронавірусу у світових регіонах та нерівними шляхами до економічного відновлення. Пандемія не зможе припинити міграційні процеси. Навпаки, вона може ще більше погіршити міжнародний економічний дисбаланс та підвищити тиск на осіб, які залучені до міграційних процесів у пошуках гідного життя або ж кращого майбутнього [9].

Висновки. Таким чином, можна узагальнити, що міграція значно пов'язана з основними глобальними економічними, соціальними, політичними та технологічними змінами, на які здійснює вплив широкий спектр важливих питань політики. Масштабні потоки міжнародної трудової міграції зазвичай відбуваються між країнами, що розвиваються (експортерами трудових ресурсів), і розвиненими

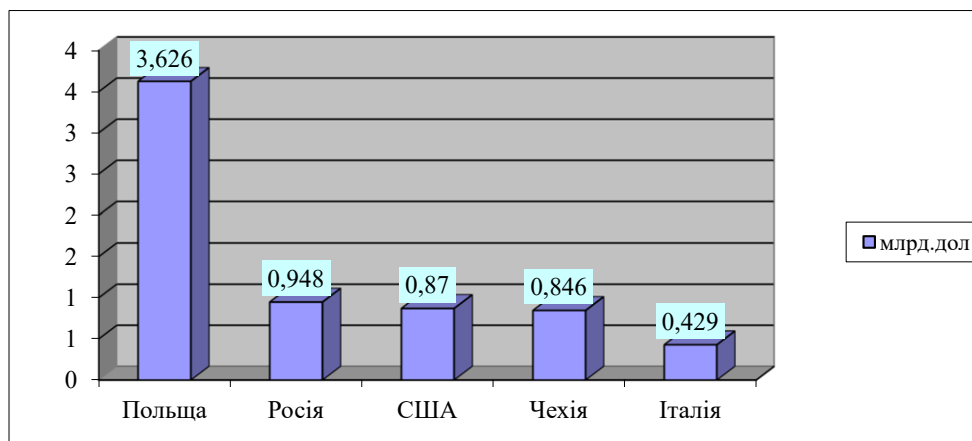

Рис. 1. Показники обсягів приватних грошових переказів в Україну з інших країн, 2018 р.

Джерело: складено авторами на основі [8]

країнами. У сучасних умовах міжнародною міграцією охоплюються, по суті, всі держави світу, котрі певною мірою є залученими до міжнародних міграційних процесів. Міжнародна міграція на даному етапі відноситься до одного з важливих чинників впливу на процеси розподілу населення у міжнародному вимірі, адже в розвинених країнах міграція належить до основного способу підвищення чисельності населення. Водночас у країнах, що розвиваються, міграція забезпечує зниження темпів приросту населення та зменшення загрози перенаселення. Так, у результаті пандемії COVID-19 міграційні потоки раптово призупинилися. Самоізоляція є тимчасовим явищем, але пандемія

здатна посилити загальні настрої замкнутості та зневіри стосовно відкритості до зовнішнього світу та негативно вплинути на настрої країн приймати мігрантів. Зниження рівня імміграції та високий показник значення безробіття у країнах призначення міграції здійснюють негативний вплив на ситуації у країнах походження, особливо бідних, котрі перебувають у високій залежності від переказів коштів, які відправляють працюючі мігранти. Можна узагальнити, що довгострокові чинники міграції, коротко- та середньострокові наслідки пандемії COVID-19, скоріше за все, посилять, аніж зменшать наявні глобальні дисбаланси і міграційний тиск протягом найближчого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна економіка : підручник / В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, В.К. Лебедева та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
2. Будник Д.І. Міждержавні міграційні зв'язки України: проблеми та тенденції розвитку. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9656>.
3. Васильців Т.Г., Садова У.Я., Махонюк О.В. Проблемні аспекти та напрями розвитку ринку міграційних послуг в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 252–260.
4. Дон О.Д., Лузанова В.О. Міжнародна міграція в умовах глобалізації: проблеми та перспективи. *Регіональна економіка та управління*. 2020. № 3. С. 13–18.
5. Доповідь про міжнародну міграцію в світі у 2020 році. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/final-wmr_2020-ru.pdf.
6. Дракохруст Т.В. Про державну міграційну політику: сучасне розуміння. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 126–130.
7. Ерфан Є., Павлішин К. Дослідження впливу глобальних технологій на розвиток світового ринку послуг у сфері охорони здоров'я. 2019. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/6.pdf.
8. Магіювич Р.І., Магіювич І.В. Трудова міграція в Україні: причини та наслідки. *Інтелект XXI*. 2019. № 6. Ч. 1. С. 128–133.
9. Чайковський Ю.В. Міграційні процеси у період пандемії: виклики міжнародно-правовому регулюванню. *Молодий вчений*. 2021. № 3. С. 326–329.

References:

1. Bilotserkivets V.V., Zavgorodnya O.O., Lebedeva V.K. and others. (2012) International economics: a textbook [Mizhnarodna ekonomika]. Kyiv: Center for Educational Literature. 416 p.
2. Budnyk D.I. Interstate migration relations of Ukraine: problems and trends [Mizhderzhavni migracijni zvyazky Ukrayiny: problemy ta tendencyi rozvytku]. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/9656>.
3. Vasylytsiv T.G., Sadova U.Ya., Makhonyuk O.V. (2021) Problematic aspects and directions of development of the migration services market in Ukraine [Problemnii aspekty ta napryamy rozvytku rynku migracijnyx poslug v Ukrayini]. *Business Inform*, no. 5. pp. 252–260.
4. Don O.D., Luzanova V.O. (2020) International migration in the context of globalization: problems and prospects [Mizhnarodna migraciya v umovax globalizaciyi: problemy ta perspektyvy]. *Regional economy and management*, no. 3, pp. 13–18.
5. Drakokhrust T.V. (2019) Globalization and development of state migration policy of Ukraine [Globalizaciya i rozvytok derzhavnoyi migracijnoyi polityky Ukrayiny]. *Legal short stories*, no. 9, pp. 84–91.
6. Drakokhrust T.V. (2019) On state migration policy: modern understanding [Pro derzhavnu migracijnu polityku: suchasne rozuminnya]. *Law and society*, no. 2, pp. 126–130.
7. Erfan E., Pavlyshyn K. (2019) Research of the impact of global technologies on the development of the world market of health services [Doslidzhennya vplyvu globalnyx tehnologiy na rozvytok svitovogo rynku poslug u sferi oxorony zdorov'ya]. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/6.pdf.
8. Magiyovych R.I., Magiyovych I.V. (2019) Labor migration in Ukraine: causes and consequences. [Trudova migraciya v Ukrayini: prychny ta naslidky]. *Intelligence XXI*, no. 6, h. 1, pp. 128–133.
9. Tchaikovskiy Y.V. (2021) Migration processes during the pandemic: challenges to international legal regulation [Migracijni procesy u period pandemiyi: vyklyky mizhnarodno-pravovomu reguluvannu]. *A young scientist*, no. 3, pp. 326–329.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫХ МИГРАЦИОННЫХ СВЯЗЕЙ

Аннотация. В статье исследуются проблемы и перспективы развития межгосударственных миграционных связей. Проведена оценка процессов миграции в мировой экономике и проанализированы процессы миграции в Украине. Определены направления влияния миграционных процессов на экономику стран. Миграционная политика определена как система концептуально объединенных инструментов, с помощью которых государство и его социальные институты предусматривают достижение целей развития процессов внешней миграции, соответствующих перспективным задачам социально-экономического развития общества. За последние десятилетия миграция стала важным фактором экономического развития, обеспечивает гибкость международного рынка труда, более рациональное использование человеческих ресурсов в результате их перемещения между странами мирового хозяйства, приобщение развивающихся стран в мировую систему производства, взаимодействие и взаимообогащение культур разных стран. Выявлены проблемные аспекты, а также обоснованы направления государственной политики развития рынка миграционных услуг в Украине. Подчеркивается, что одним из ключевых элементов свободного демократического общества является активная государственная политика в сфере миграции. Решение проблем создания надлежащего всестороннего миграционного контроля для современной Украины имеет большое значение.

Ключевые слова: международная миграция, динамика и структура миграционных потоков, проблемы и перспективы, международные миграционные связи, миграционные потоки.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF INTERSTATE MIGRATION RELATIONS

Summary. The article examines the problems and prospects for the development of interstate migration relations. The assessment of migration processes in the world economy is carried out and the migration processes of Ukraine are analyzed. The directions of influence of migration processes on the economy of the countries are defined. Migration policy is defined as a system of conceptually united tools by means of which the state and its social institutions provide achievement of the purposes of development of processes of external migration corresponding to perspective tasks of social and economic development. The consequences of migration are considered in the context of political, economic and social security. Labor migration has a huge impact on the global political and socio-economic situation. In recent decades, it has become an important factor in economic development, providing flexibility in the international labor market, more rational use of human resources due to their movement between countries, the accession of developing countries to the world production system, interaction and mutual enrichment of cultures. Problematic aspects are revealed, and also directions of the state policy of development of the market of migration services in Ukraine are substantiated. The reasons for increasing migration of Ukrainians are described, namely: low wages, relevance and place of work and demand for the profession, education system, health care and medical care, method, duration and safety of life, observance and protection of rights, ecology, unfavorable conditions for small and medium-sized businesses, arbitrariness of power, unstable political situation, military aggression. It is emphasized that one of the key elements of a free democratic society is an active state policy in the field of migration. Solving the problems of creating proper, comprehensive migration control for modern Ukraine is of great importance.

Key words: international migration, dynamics and structure of migration flows, problems and prospects, international migration relations, migration flows.